

Ústav pro životní prostředí
Přírodovědecká fakulta UK

Chemické znečištění související s válkou

„Válka je špinavá a jedovatá“

Tomáš Cajthaml

Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta UK

Ústav pro životní prostředí
Přírodovědecká fakulta UK

Hlavní chemická rizika války

Bojové aktivity

Střelivo a exploziva - kontaminace organickými látkami a toxickými kovy
(vyhozená munice, nevybuchlá munice, rezidua munice)

Další vojenské aktivity

provoz a ošetřování techniky

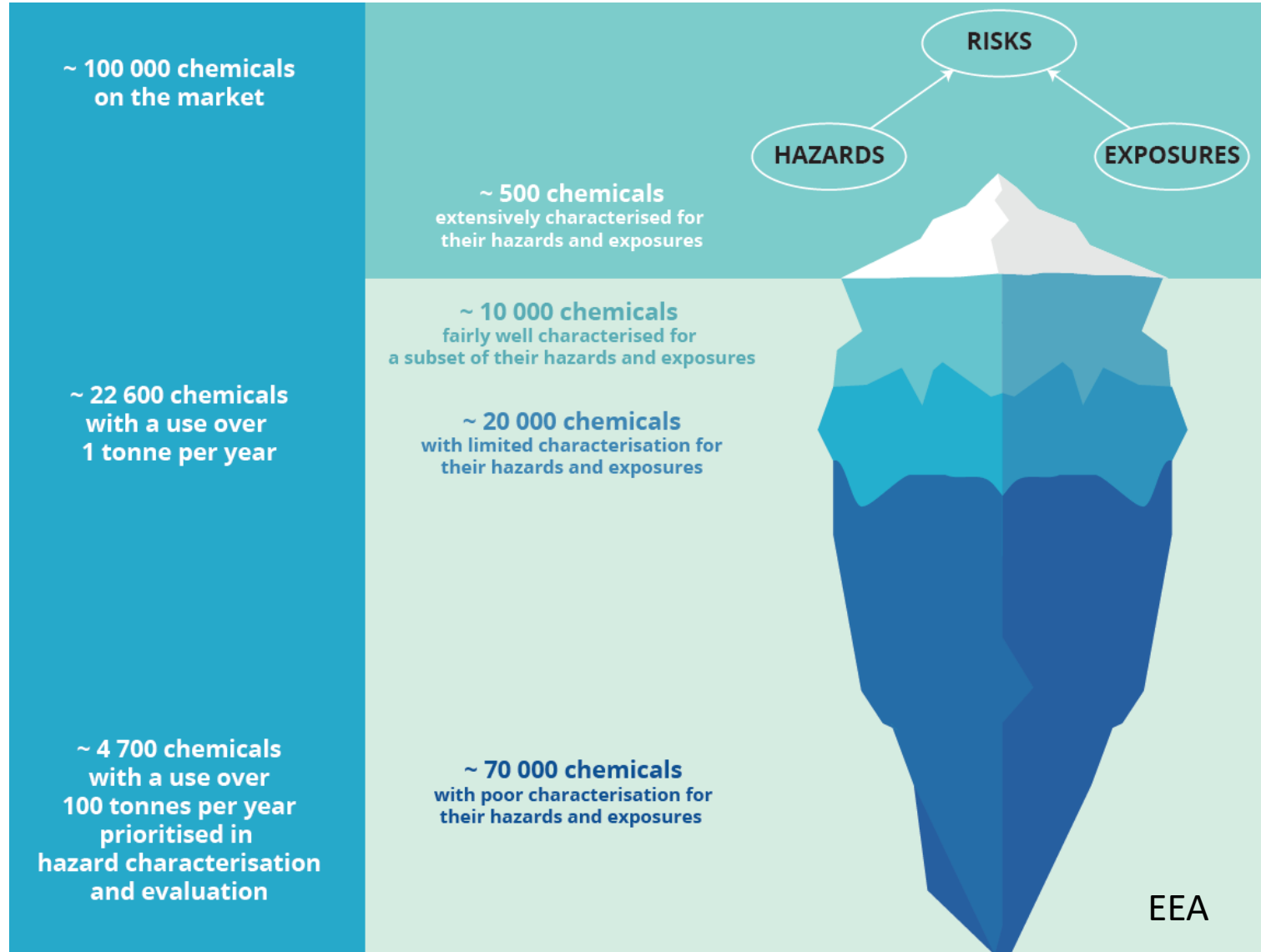
(úkapy pohonných hmot, havárie, servis techniky)

Poškozená infrastruktura

poškozený chemický průmysl, ropovody apod.

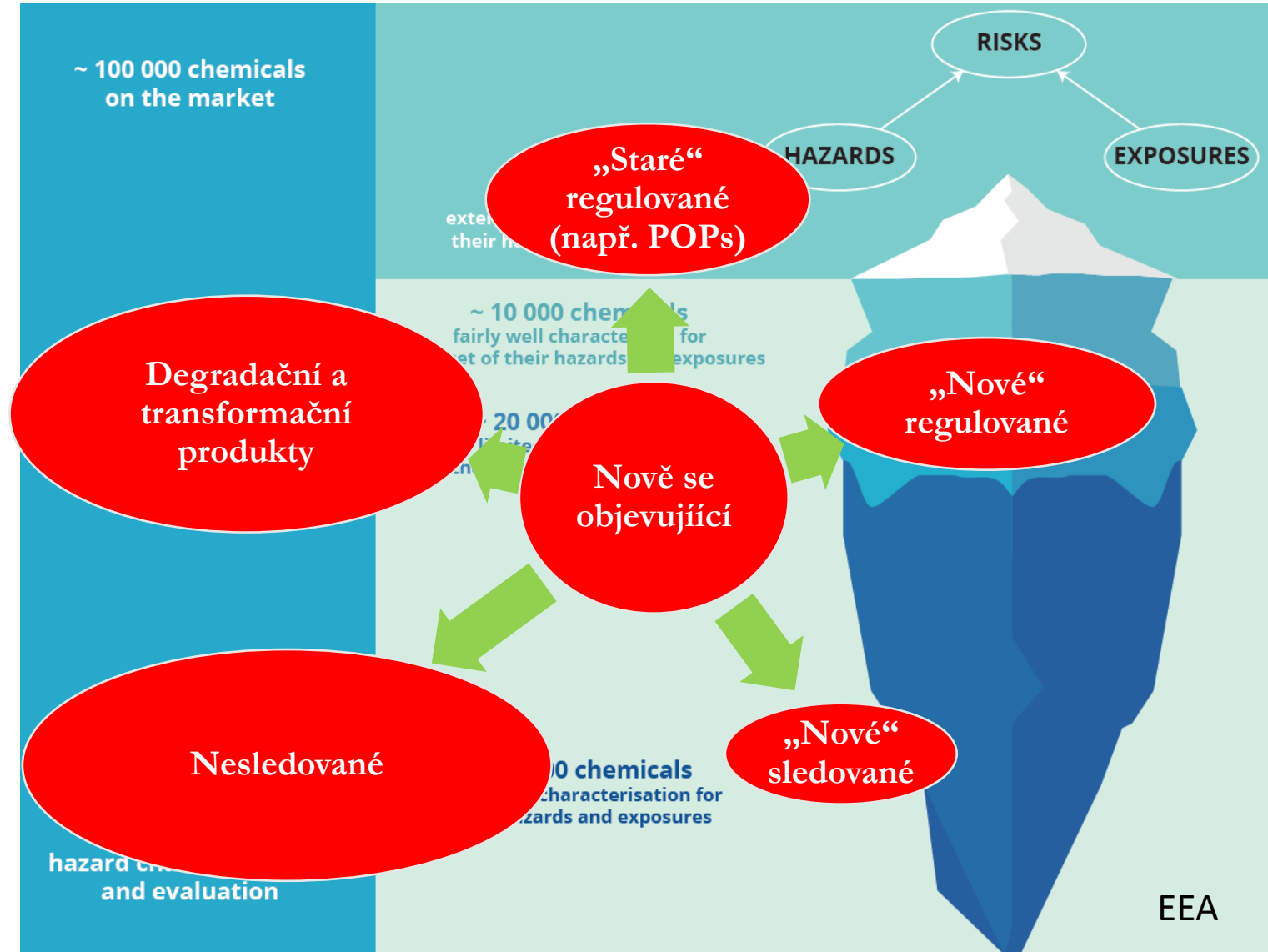

ENVIRONMENTÁLNÍ ORGANICKÉ POLUTANTY

ENVIRONMENTÁLNÍ ORGANICKÉ POLUTANTY

ENVIRONMENTÁLNÍ ORGANICKÉ POLUTANTY

Historické ukázky dalších „nečekaných“ problémů....

Beryllium:

- velmi toxické, má mutagenní a karcinogenní účinek s latentní periodou až několik let.
- chronická otrava plic při inhalaci prachu kovu a sloučenin (popílek z uhlí) – berylliosa (aktivace chirurgickým zákrokem, nebo graviditou)
- Be vytěsňuje biogenní kovy v enzymech a narušuje funkci – vliv na DNA
- akutní otrava již při $0,1 \text{ mg/m}^3$
- berylnaté soli – rozpustné a velmi toxické
- elementární Be netoxické

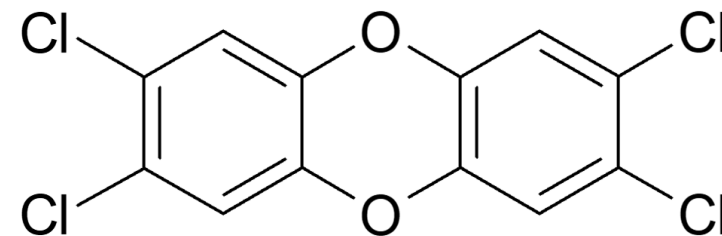
Beryllium tools were the norm in munitions industry. These were typically 2% copper Beryllium alloys, used for avoiding spark.

Historické ukázky dalších „nečekaných“ problémů....

Chlorované dibenzodioxiny – válka ve Vietnamu

- dioxiny se nikdy přímo nevyráběly
- vedlejší produkty při produkci chlorovaných látek
- např. Agent Orange
- jedny z nejtoxičtějších organických polutantů
- kontaminace půd, vod a sedimentů; patří mezi Perzistentní organické polutanty (Stockholmská úmluva)
- karcinogenní (kategorie 1), poškození imunitního a nervového systému, dále ke změnám endokrinního systému

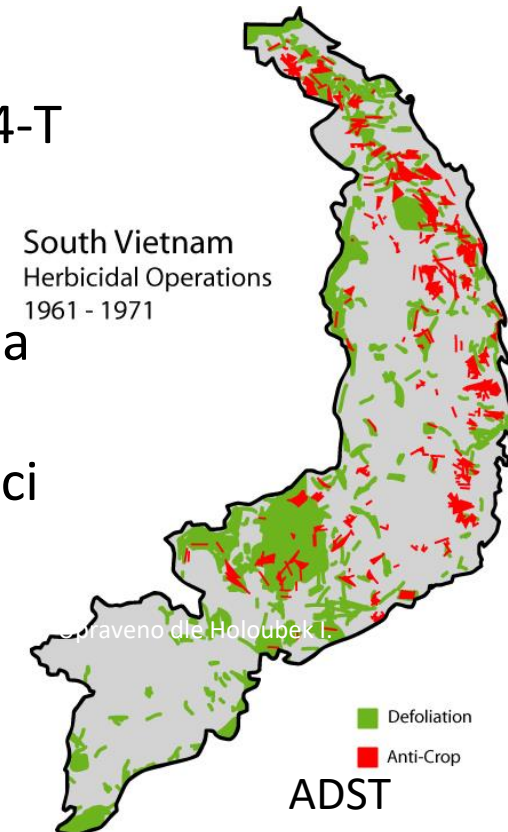
3,4,3',4'-tetrachlorodibenzodioxin

Historické ukázky dalších „nečekaných“ problémů....

Chlorované dibenzodioxiny – válka ve Vietnamu

- US Army používala herbicid (defoliant) 2,4-D a 2,3,4-T
- obsahoval malé množství dioxinů, které stále perzistují
- 2,3,4-T se vyráběl i v ČSSR ve Spolaně Neratovicích a prodával přes prostředníka americké armádě
- následky jsou patrné dodnes ve zvyšující se incidenci malformací narozených dětí v kontaminovaných oblastech

Wikipedia

Ústav pro životní prostředí
Přírodovědecká fakulta UK

Historické ukázky dalších „nečekaných“ problémů....

Syndromu války v Zálivu

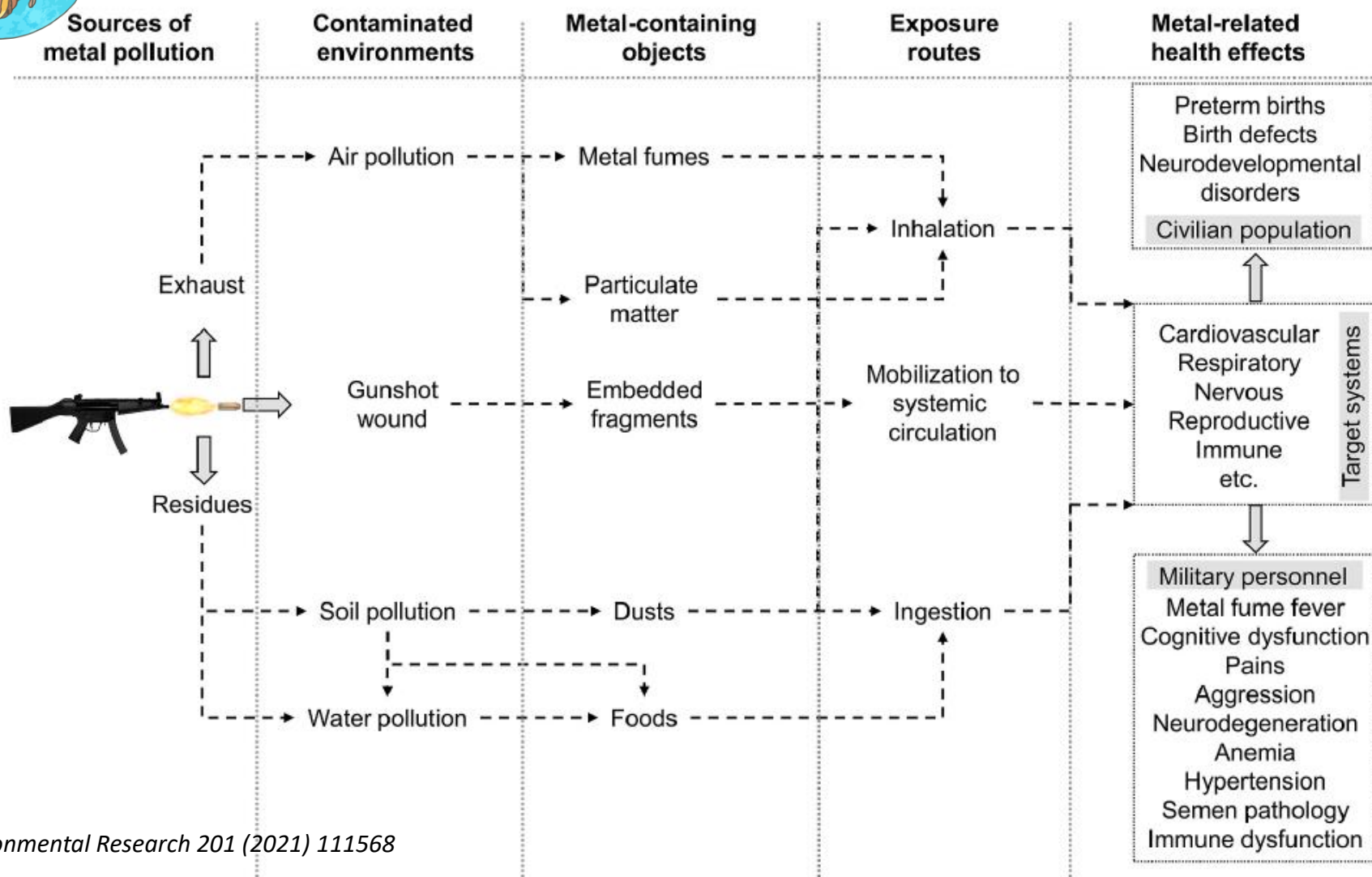
- chronická a multi-symptomatická porucha s
- vytrvalé bolesti hlavy a celého těla, poruchy vnímání, nevysvětlitelná únava, vyrážky, průjmy, dýchací obtíže
- až 210 tisíc amerických vojáků a desítky tisíc jejich koaliční spolubojovníků
- dodnes neuspokojivě vysvětlená
- sarin, cyklosarin, ochuzený uran, hořící ropné vrty???
- pyridostigmin – prevence nervových plynů?

Twitter

Bojové aktivity - střelivo

Site	Activity	Cd	Cu	Pb
Bosnia Herzegovina	MBA	0.8–6.1	23.6–443	27.7–40.9
Switzerland	MBA	-	63–66	500–620
Korea	MBA	7.45–8.11	318–562	3918–18,609
Norway	MBA	-	41–88	356–1112
Spain	MBA	-	19–98	55–6309
Korea	MBA	-	1168	17,468
Czech Republic	MBA	0.235	6.91	15.5
Canada	MBA	-	245	3368
U.S.	MBA	-	65.67–118.77	17.85–19.30
Canada	MBA	-	1760	43,300
Australia	MBA	-	0.43–1250	1.18–10,403
U.S.	MBA	-	-	10,068–70,350
Canada	MBA	-	1830–7720	14,400–27,100
U.S.	MBA	-	223–2936	4549–24,484
Canada	MBA	0.1–15.2	2.5–154	5–53.8
Korea	MBA	0.0735–0.2	3.12–83	3.48–16.9
Switzerland	MBA	-	32–552.3	429–80,935
Iran (Iran-Iraq War, 1980–1988)	WIA	-	40	36
Spain (WWII, 1939–1945)	WIA	15–23	1403–11,860	1555–2000
Poland (WWI, 1914–1918; WWII, 1939–1945)	WIA	-	-	-
Croatia, (War of Independence, 1991–1995)	WIA	0.13	13	17
France (WWI, 1914–1918)	WIA	-	1451–9113	968–5777
Belgium, (WWI, 1914–1918)	WIA	-	23.3	47.6
Belgium (WWI, 1914–1918)	WIA	-	26.9	-
France (WWI, 1914–1918)	WIA	-	20–15,755	766–26,398

Bojové aktivity - střelivo

Ochuzený uran (99,8% ^{238}U , 0,2 % ^{235}U a 0,001 ^{234}U)

- málo radioaktivní (α zářič) problém při vstupu do organismu
- velmi toxický prach, zejména oxidy
- nefrotoxický a potenciálně karcinogenní, ukládá se v ledvinách a kostech
- válka v zálivu: 300 tun ochuzeného uranu
- válka v Kosovu: 11 tun munice (Srbsko: 200% incidence rakoviny)
- využívají armády: USA, Velké Británie, Francie, **Ruska**, Ukrajiny, Turecka, Izraele, Pákistánu, Číny, Saúdské Arábie a Řecka (dle BBC)

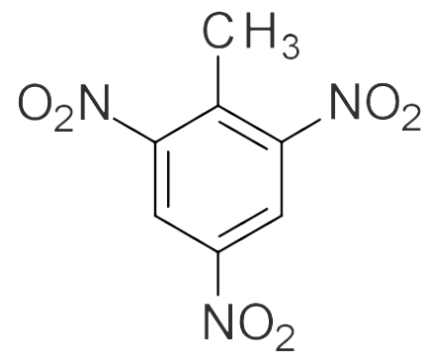

Bojové aktivity - střelivo

Olovo

- střelivo obsahuje významné množství Pb
- možné náhrady, ale v armádách málo používané
- málo rozpustné sloučeniny, ale všechny rozpustné sloučeniny jsou jedovaté
- kumulativní jed hromadí se v kostech
- Pb působí na červené krvinky, poškozuje ledviny, játra, nervový systém, cévy a svalstvo
- ECHA navrhuje zákaz olova v brocích
- kontaminace Pb ovlivňuje i půdní faunu
- kontaminace střelnic je 2. nejzávažnější po akumulátorovém průmyslu

Bojové aktivity - explosiva

TNT - 2,4,6-trinitrotoluen

- výbušnina, používaná v dělostřeleckých granátech (po 1900)
- toxické, ovlivnění jater a imunity
- možný karcinogen
- lépe rozpustný ve vodě než ostatní výbušniny (HMX, RDX)
- rozkládá se různými mechanismy, ale přesto perzistuje
- biorozložitelnost je dobře prozkoumaná

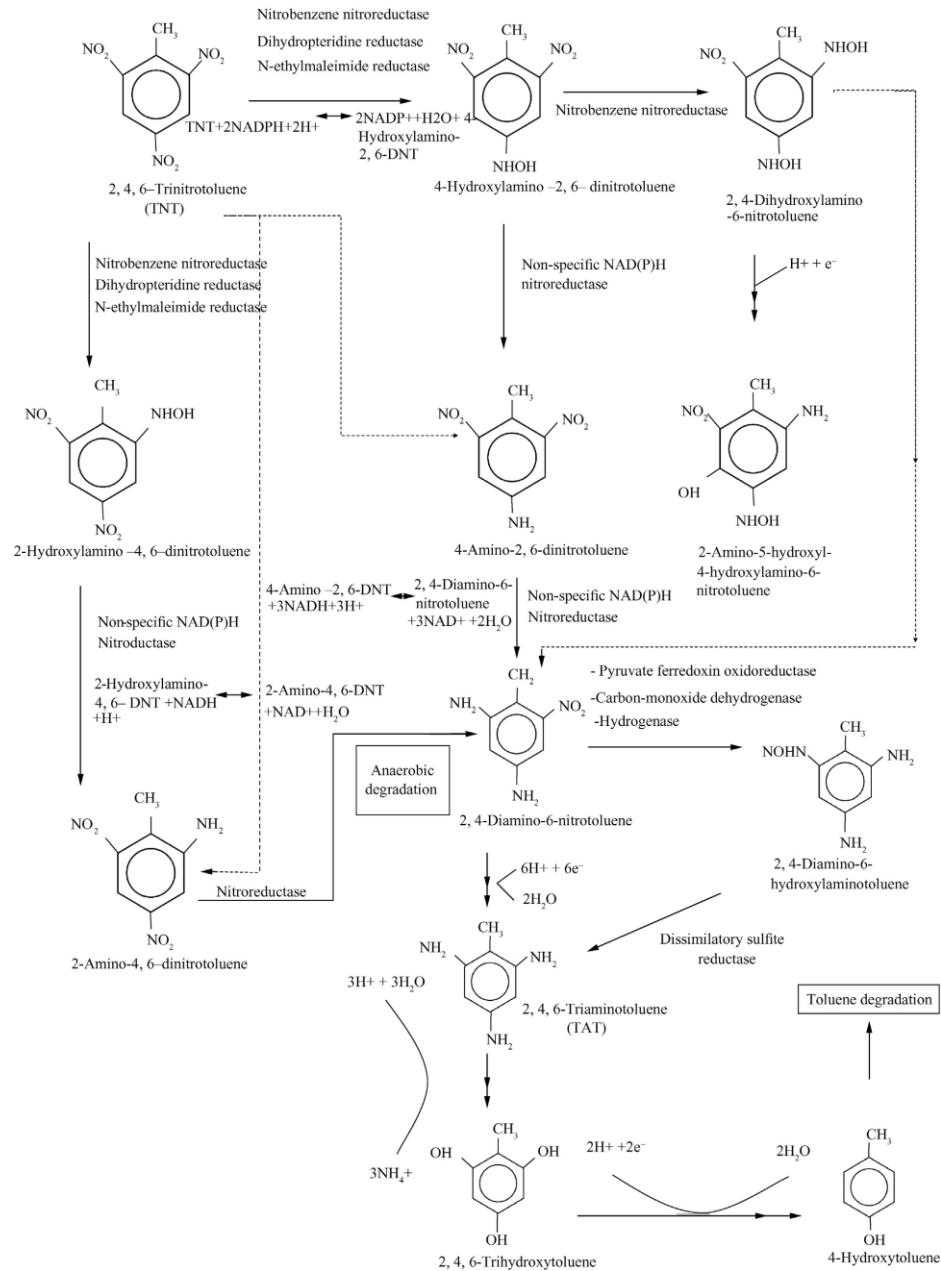
Koncentrace v půdě (mg/kg)

Sustainability 2020, 12, 9002

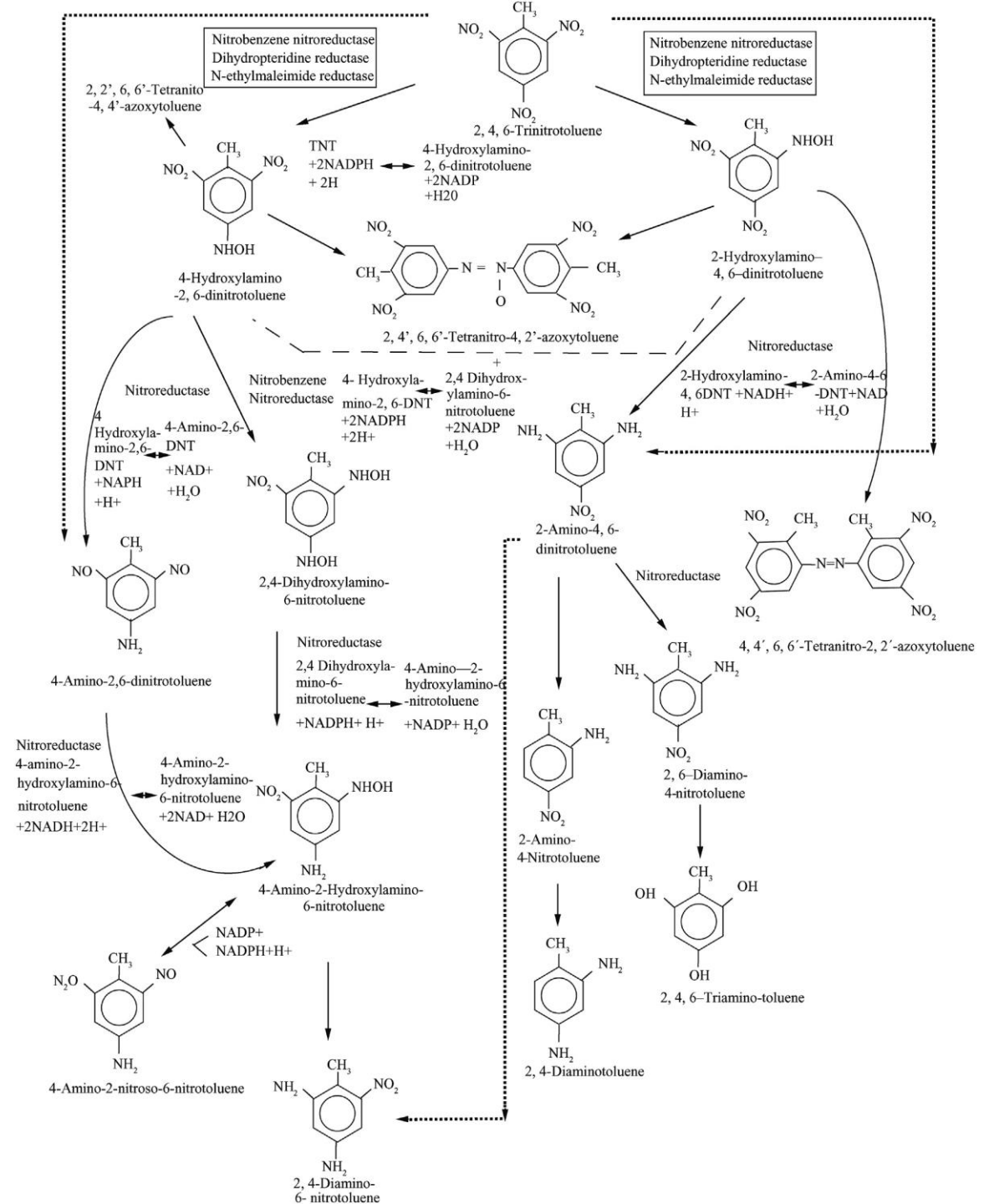
Country	Activity	HMX	RDX	TNT
Korea	MBA *	ND	51.2	53.1
Korea	MBA	0.087	0.806	0.169
U.S.	MBA *	ND	ND	ND
	22.9–30.5 cm	ND	ND	ND
	45.7–60.9 cm	ND	ND	ND
	76.2–91.4 cm	ND	ND	ND
Canada	MBA *	20–1470	1.4–6000	40–500,000
	MBA * (crater soil)	ND	ND	79,000
U.S.	MBA * (demolition ranges)	0.04–4.63	0.06–28.61	0.05–234.05
U.S.	MBA *	600–900	800–1900	4000–10,000
Korea	MBA	0.0165–0.470	0.00203–13.4	0.00306–0.058
U.S., Canada	MBA *	<0.01–745	<0.01–5.1	<0.01–73

TNT - biotransformace

Anaerobní

Aerobní

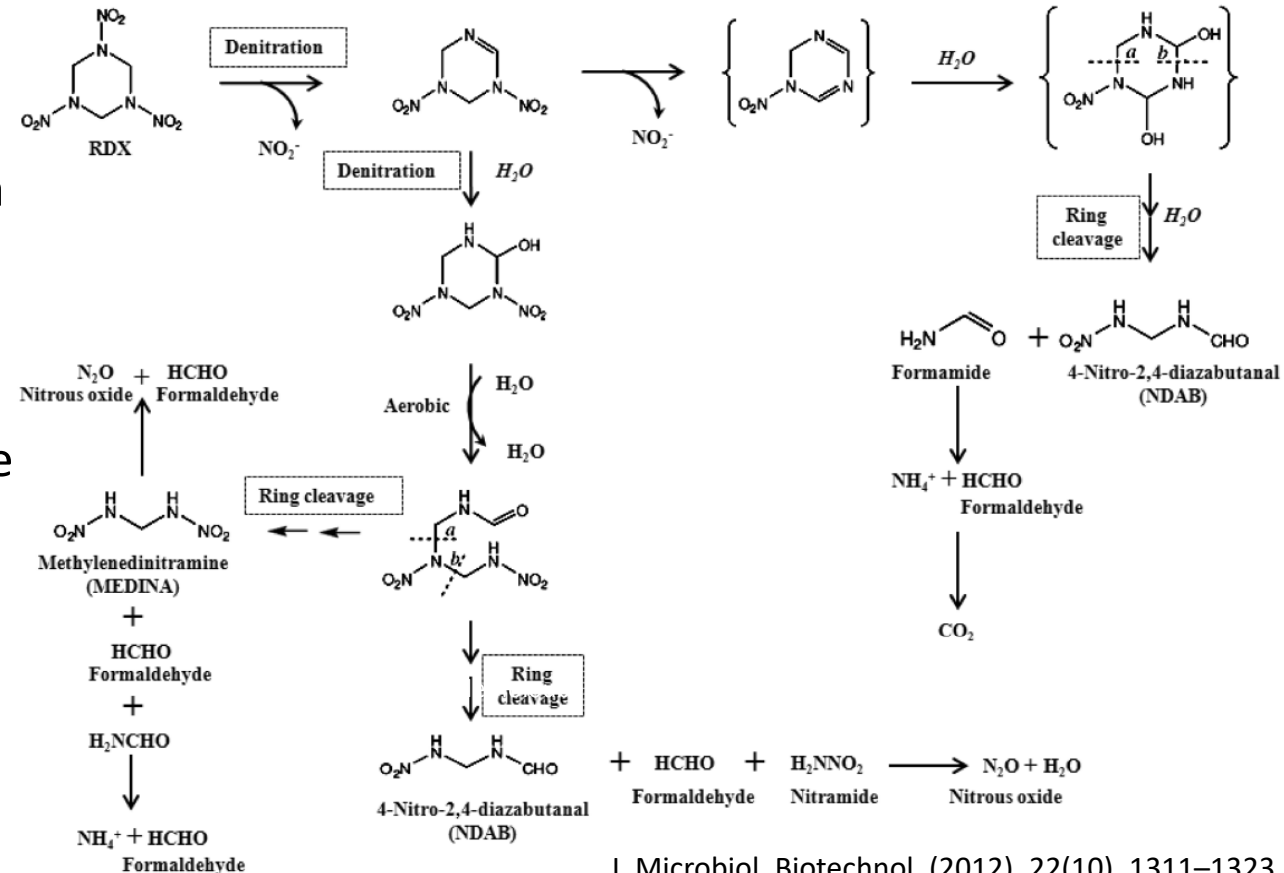
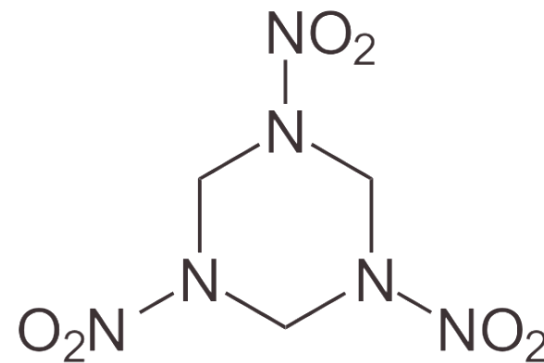

Bojové aktivity - explosiva

RDX - hexogen

- výbušnina, používaná v dělostřeleckých granátech (2. světová válka)
- po intoxikaci způsobuje nevolnost, křeče, zmatenost a výpadky paměti
- možný karcinogen
- ve vodě málo rozpustný
- rozkládá se různými mechanismy, ale přesto perzistuje
- biorozložitelnost je prozkoumaná rozkládá se rychleji než TNT
- sledováno v US EPA – pitná a podzemní voda
- 65 kontaminovaných míst v USA
- aerobní i anaerobní podmínky
- velmi málo je známo o osudu v organismu

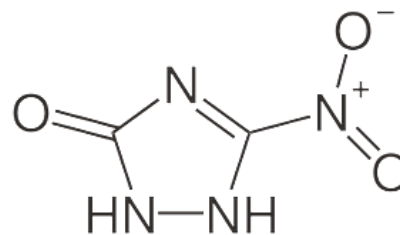

Bojové aktivity - explosiva

Nitrotriazolon

- výbušnina, používaná v dělostřeleckých granátech (1987)
- náhrada TNT a RDX
- velmi rozpustný ve vodě
- velmi snadno se biologicky rozkládá
- toxicita zřejmě nízká, ale studií je málo

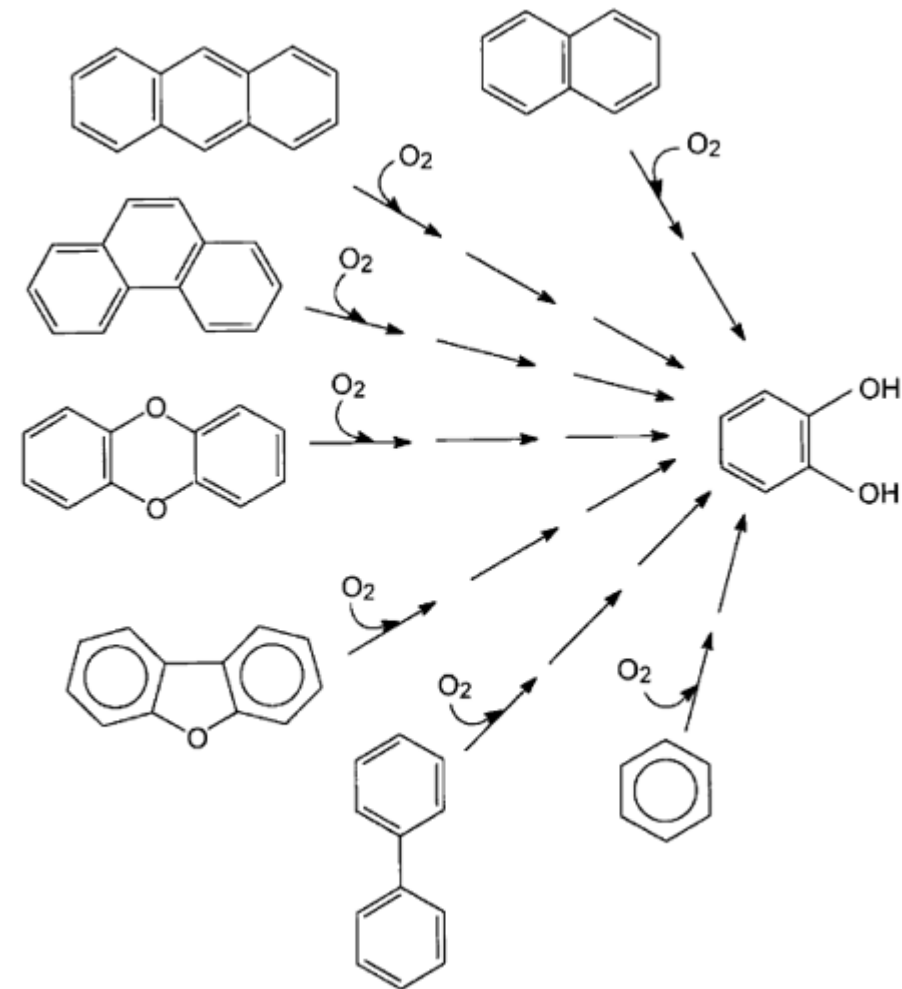
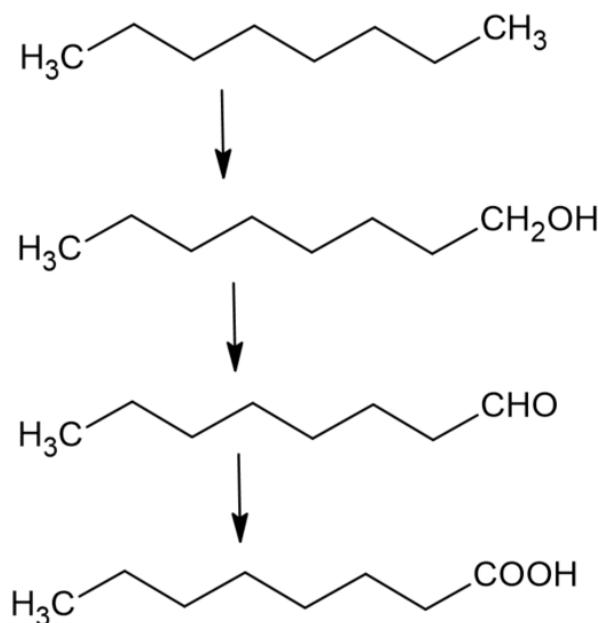

Další vojenské aktivity

Znečištění ropnými produkty

- ropné produkty: alifatické(řetězce) a aromatické
- alifatické látky se biologicky rozkládají
- aromatické perzistující řadu let
- aromatické látky často karcinogenní
- mnoho dekontaminačních metod, ale sanace nákladná

Ústav pro životní prostředí

Přírodovědecká fakulta UK

Závěr

- vojenské oblasti jsou obvykle kontaminovány:
 - toxickými kovy
 - zbytky výbušnin
 - ropnými produkty
- ze současného hlediska ochrany prostředí se jedná o kontaminovaná oblasti
- existuje mnoho přirozených „čisticích“ mechanismů, ale proces trvá řadu let až desetiletí
- existuje mnoho velmi účinných dekontaminačních metod, ale ani na současné kontaminace není dostatek prostředků

Ústav pro životní prostředí
Přírodovědecká fakulta UK

Děkuji za pozornost!